

mu **zee** um
www.mu-zee-um.be

TANDEM

Dromen van Parelmoer

Klare Taal

Welkom bij James Ensor en zijn kunstwerken.

Op deze tocht ontdek je heel wat over zijn werken.

Wil je de tentoonstelling op een andere manier ontdekken?

Volg dan de tocht aan de achterkant van dit boekje.

Museumtekst

1. Quote

“Oostende, koningin van Opalië, gekleed in regenboogkleuren, blij zuiver en mooi in onze ogen. (...) Het zachte blauw, het fluwelen roze en het extra fijne groen van de huisjes op de wondermooie visserskaai doen heel prettig aan dank zij de nabije dokken waar het tedere water, de levendige tinten van de veelkleurige sloepen en de matrozen in zalmkleurige kledij een verrukkelijk beeld scheppen.”

Klare taal

1. Ensor zegt

Oostende is de koningin van Opalië. Opalië is een fantasieland. In Oostende vind je alle kleuren van de regenboog. En toch is Oostende eenvoudig en mooi.

De huisjes op de visserskaai zijn blauw, roze of groen. Ze staan naast het water van de haven. De bootjes in het water hebben verschillende kleuren. De kleren van de matrozen hebben een licht oranje- roze kleur. De kleuren van de huizen, de boten en het water zijn samen heel mooi om te zien.

Museumtekst

2. Dromen van Parelmoer

“Ensor heeft bijna stelselmatig en tot op hoge leeftijd uiteenlopende technieken, genres en voorstellingswijze uitgeprobeerd. Hij wilde origineel en innovatief blijven. En hij wilde zo beelden maken die de toeschouwer in vervoering brengen. Want dat was volgens hem het ultieme doel. Het gaat Ensor om de gelukzaligheid die hijzelf ervaart bij het zien van de wonderlijke schoonheid van de zee of wanneer hij geïnspireerd door het parelmoer van een schelpje religieuze taferelen landschappen of stillevens schilderde.

Om gelijktijdig recht te doen aan de grote diversiteit en de onderhuidse artistieke samenhang van zijn oeuvre, wordt Ensors oeuvre opgesplitst in drie thematische ensembles: (1) landschappen en fantastische composities, (2) stillevens en (3) vrouwen in interieurs. Om de drie maanden worden wisselende ensembles met tekeningen tentoongesteld.

De nieuwe Ensorpresentatie bestaat nagenoeg uitsluitend uit schilderijen en tekeningen uit de verzameling van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Antwerpen. De afgelopen jaren werd de Antwerpse Ensorverzameling tentoongesteld in New York, Chicago, Los Angeles, Utrecht, Tokyo, Bazel, Kopenhagen en Londen.”

Klare taal

2. Dromen van Parelmoer

Zijn hele leven gebruikt Ensor altijd nieuwe manieren om te schilderen. Hij wil graag nieuwe manieren van schilderen bedenken. Hij probeert graag nieuwe dingen uit. Zijn doel is dat wanneer mensen naar zijn schilderijen kijken iets voelen. Ensor wordt gelukkig wanneer hij naar de zee kijkt. Hij vindt de zee heel mooi. Maar hij vindt ook de kleur van de binnenkant van een schelp heel mooi. Die kleur noemen we parelmoer. Hij denkt aan die kleur wanneer hij schildert.

Ensor schilderde over verschillende dingen en op veel verschillen manieren. Zijn werk bestaat uit drie grote delen:

- I Landschappen en fantasierijke werken
- I Stillevens (dat zijn schilderijen van dingen die niet leven)
- I Vrouwen in een kamer

In de tentoonstelling van Ensor worden er om de drie maanden andere werken getoond. Het Koninklijk Museum van Schone Kunsten uit Antwerpen heeft veel schilderijen en tekeningen van Ensor. De meeste werken uit de nieuwe tentoonstelling komen van dit museum. Deze werken kon je ook zien in

- | New York
- | Chicago
- | Los Angeles
- | Utrecht
- | Tokyo
- | Bazel
- | Kopenhagen
- | Londen

Museumtekst

3. Een wereld van superlatieven

“ Ensor heeft niet zoveel landschappen geschilderd. Toch moeten we hem op basis van enkele bijzondere realisaties beschouwen als een belangrijk landschapsschilder. Er zijn de quasi abstracte evocaties van de doorlichte nevel boven de zee, er zijn fantastische landschappen met de wriemelende chaos van ‘De opstandige engelen’, die door het weerlicht worden getroffen, er is een kinderlijk feeërieke optocht van een muziekkapel door de straten van Oostende of de mysterieuze stilte over de daken van de huizen in de Koningin der badsteden. Na en naast elkaar maakt Ensor telkens weer radicaal tegengestelde artistieke keuzes.”

Klare taal

3. De wereld van het beste.

Ensor schilderde niet zo veel landschappen. Omdat zijn schilderijen van landschappen zo speciaal zijn, is hij toch een belangrijke schilder van landschappen.

Bij sommige werken kan je niet meteen zien wat hij wilde schilderen. Je moet even nadenken en goed kijken, zoals je kijkt door de mist boven de zee.

In andere schilderijen gebruikt hij heel veel fantasie. Een voorbeeld hiervan zijn de “opstandige engelen” die door de bliksem geraakt worden.

Of het schilderij van de fanfare in de straten van Oostende. Hij schildert dit op een eenvoudige, sprookjesachtige manier.

Hij schildert ook de geheimzinnige stilte over de daken van de huizen in Oostende.

Hij schildert elke keer helemaal anders door elke keer weer voor een andere manier te kiezen.

Museumtekst

4. Quote

“Mijn levensverhaal valt samen met het verhaal van mijn schilderkunst. Het is een eenvoudig en gelijkmatig bestaan “de bon ton, dit-on”, maar gevuld met de levendige en tedere kleuren die worden uitgebraakt door parelmoeren vissen, gevangen in het levende water van Phnosië door spottende vissers.”

Klare taal

4. Ensor zegt

Wat ik schilder, gebeurt ook op dat moment in mijn leven. Het is eenvoudig en bijna altijd hetzelfde.

Maar dat leven heeft wel levendige en mooie kleuren. Die kleuren zie je in het parelmoer. Die kleuren zie je bij vissen in de netten van plagende vissers.

Museumtekst

5. Quote

“Onze grootse melkachtige hemels, onze regenbuien, onze zeeën, onze Vlaamse velden waar de grauwe aarde zich onthutst verbergt onder de bladeren en de bloemen. Zoet land van gouden boter, zilveren kantwerk, zingend riet, u noodt ons tot de rechtvaardige strijd om onze prestigieuze dokken te verdedigen waar de nu eens slanke dan weer gedrongen sloepen pronken en de door de regenboog geparelmoeriseerde vloed tooien.”

“We hebben veel mooie dingen zoals witte hemels, de regen en de zee. Ook bladeren en bloemen, die verbergen de donkere grond.”

Klare taal

5. Ensor zegt

We hebben veel mooie dingen. De hemel is mooi. De regen en de zee zijn ook mooi. Ook bloemen en bladeren die de grond verstoppen zijn mooi.

We moeten vechten voor onze haven. Onze haven is belangrijk. Hier komen de boten aan. We zorgen dat ze mooi blijven. We zorgen dat de boten uit de zee blijven komen, zelfs bij slechte weer en harde wind.

Museumtekst

6. Twee winkels in Oostende

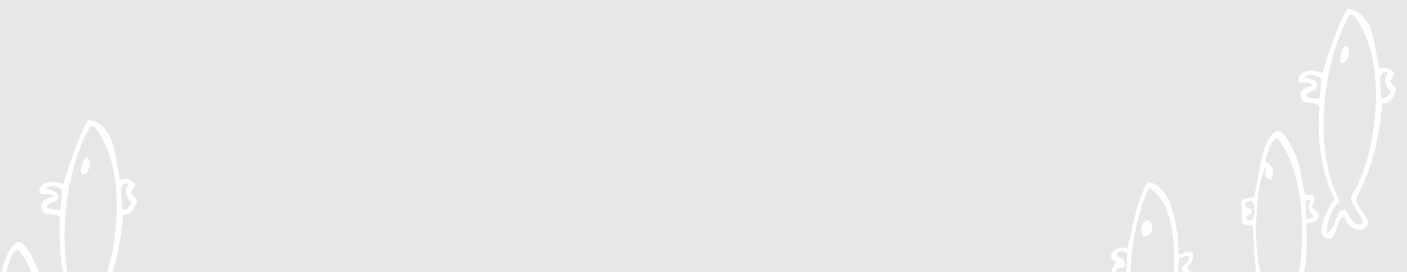
“Marie Cathérine Louise Haegheman, de moeder van James Ensor, heeft een souvenirwinkel. Haar leven lang verkoopt ze bloemen, schelpen, Chinese vazen en maskers. Beeld je de zomerse drukte in, wanneer het toerisme na een eenzame winter langzaam terug op gang komt in Oostende. Voor Ensor is het een bron van verbeelding die langzaam doorsijpelt in zijn werk. Léonard Spilliaert, de vader van Léon Spilliaert, baat een parfumzaak uit in Oostende. La Grande Parfumerie Spilliaert-Jonckheere is hofleverancier van de Koninklijke familie. Van geur tot naam en de vorm van het flesje ontwerpt hij zelf. De jonge Léon helpt hem met de etiketten op de parfumsflesjes.

Klare taal

6. Twee winkels in Oostende.

De moeder van James Ensor heet Marie Haegheman. Ze heeft een winkel. Ze verkoopt bloemen, schelpen, Chinese vazen en maskers. Hier fantaseert Ensor graag. Hij denkt aan drukke dagen in de zomer. Hij ziet hoe mensen na de winter, terug naar Oostende komen. Die fantasie zien we ook in sommige van zijn schilderijen.

De vader van Léon Spilliaert heet Léonard. Hij heeft ook een winkel. Hij verkoopt parfum. Hij verkoopt ook parfum aan de familie van de koning. Hij bedenkt zelf de geuren, de namen van het parfum en de vorm van de flesjes. Léon helpt zijn vader in de winkel. Hij kleeft de etiketten op de flesjes van de parfum.

Museumtekst

7. Quote

“Ja, ik hou van de knappe Antwerpse schilders. Ik hou van jullie haven wanneer de hese sirenen in de verte schreeuwen en de oude Schelde zachtjes deint. Dan hoor ik alle stemmen van de zee zingen, als ze al haar parelmoer beweent en eindeloos haar opaal bezaaide vlakten etaleert. (...) Toewijding is er in overvloed. Ik kan niet alle mecenen vermelden, zoals Speth, rijk in gevoel en hart. Aerts, de vrijgevige, Festler, Mistler en alle grote onbekenden. Ze zijn te talrijk! Toch moeten we hulde brengen aan onze vriend François Franck en zijn broers. Machtige dynastie die zich aan de kunst wijdt. Ja! Franck heeft ons gered, hij is de goede God van L'Art contemporain. (...) Antwerpen is voor mij de meest gastvrije onder de moeders, ik hef mijn glas ter hare ere!”

Klare taal

7. Ensor zegt

Ensor houdt van de schilders uit Antwerpen. Hij houdt van de haven van Antwerpen. Hij hoort daar zeemeerminnen roepen met een hese stem. Hij ziet daar het water van de Schelde zachtjes bewegen. Er zijn veel enthousiaste mensen. Er zijn veel mensen die geld geven aan kunstenaars. Het zijn er teveel om op te noemen. Hij noemt er een paar

I Speth heeft veel gevoel en een groot hart.

I Aerts geeft veel

I Festler

I Mistler

I Alle mensen die we niet kennen.

Ensor wil François Franck en zijn broers extra aandacht geven. Hij is zijn vriend. Deze sterke familie deed veel voor de kunst. Ensor zegt dat Franck en zijn broers hen gered hebben. Volgens Ensor is Franck de God van de Kunst van Nu.

Ensor voelde zich welkom in Antwerpen. Hij heft zijn glas voor Antwerpen en wenst de stad veel geluk.

Museumtekst

8. Vrouwen en “maskers” in interieurs.

Na zijn terugkeer uit Brussel in mei 1880 heeft Ensor een vijftiental voorstellingen van dames (soms een heer) uit de burgerij geschilderd. Hij hechtte veel belang aan deze schilderijen. In de loop van de 20ste eeuw is een misleidende interpretatie van deze werken ontstaan en projecteerden sommige critici en onderzoekers hun eigen afkeer van kleinburgerlijke gezelligheid in deze werken. Ensors vriend Eugène Demolder beschouwde die werken nochtans niet als portretten van Ensors familieleden in hun vertrouwde omgeving, maar als fictieve scènes uit het doorgaans vredige en gelukkige bestaan van anonieme bevallige jonge dames.

In de Westerse schilderkunst speelt het masker een ondergeschikte rol maar in het werk van Ensor gaat dit motief van 1888 een hoofdrol spelen en wordt als het ware het handelsmerk van de kunstenaar die zichzelf af en toe ‘le peintre des masques’ noemde. De integratie van een carnavaleske iconografie is Ensors meest opvallende bijdrage tot de moderne kunst. Zoals een tijdgenoot opmerkte, maakt Ensor inderdaad op een volstrekte nieuwe wijze gebruik van de ambigue status van het carnavalmasker. In zijn werk wordt het een instrument om de menselijke natuur te ontmaskeren.

Klare taal

8. Vrouwen en maskers

In mei 1880 kwam Ensor terug uit Brussel. Hij maakte toen 15 schilderijen. Op die schilderijen staan rijke dames en soms een rijke heer. Ensor vond deze schilderijen belangrijk. Vooral in de 20e eeuw geloofden sommige mensen dat Ensor deze mensen niet leuk vond. Dat is niet waar. Zij vonden deze mensen zelf niet leuk. Een vriend van Ensor heet Eugène Demolder. Hij denkt niet dat Ensor zijn familie schilderde in hun huis. Hij gelooft dat Ensor deze gelukkige mensen in hun huis verzonnen heeft.

Andere schilders vinden die maskers niet belangrijk. Ensor vindt de maskers in zijn schilderijen wel belangrijk. Hij noemt zichzelf af en toe “de schilder van de maskers”. Aan de maskers kan men vaak zien dat het schilderijen van Ensor zijn. Het schilderen van maskers is zijn manier om Moderne Kunst te maken. De maskers zijn een manier om de tonen hoe Ensor naar de mensen kijkt.

Museumtekst

9. Quote

“Dit werk is de emanatie van een vreemde precisie van visie, suggestief voor de stiltes van het huis, de zachtaardigheid van de gesprekken, de lome ontspanning van een gedeelde verlatenheid, in de vredigheid van een gesloten kamer waar het gefilterde daglicht, gezeefd doorheen gordijnen, straalt al fijn verpoederde helderheid.”

Klare taal

9. Ensor zegt:

Dit schilderij toont precies hoe Ensor de dingen ziet.

We zien bijna

I De stilte van het huis

I De vriendelijke gesprekken

I De slaperige ontspanning

In een kamer waar hij licht door de gordijnen naar binnen komt.

Museumtekst

10. Quote

“Mijnheer Ensor doet aan suggestieve schilderkunst, in die mate suggestief dat hij er toe gekomen is om zijn personages te maskeren zodat men hen onder het masker de uitdrukking kan verlenen die men wil. Deze methode heeft op zijn minst de verdienste nieuw te zijn en de kunstenaar stelt de rijkdom van zijn schitterend palet ten dienste van dit systeem.”

Klare taal

10. De maskers

Ensor schildert graag mensen met maskers. Hierdoor kunnen mensen die naar het schilderij kijken, zelf bedenken hoe de mensen op het schilderij kijken. Zij mogen zelf kiezen. Dat is nieuw voor die tijd.

Museumtekst

11. De toetssteen van de volmaakte colorist: Het stilleven

Van Constantin Meunier, Emile Verhaeren en andere tijdgenoten was Ensor in de eerste plaats een schilder van prachtige stillevens. Ongeveer 33% van Ensors oeuvre zijn inderdaad stillevens, want daarin kan volgens Ensor de volmaakte colorist schitteren.

De kleur, die hij met Ruusbroec en Maeterlinck 'het sierraad van onze geestelijke bruiloft' noemde, is voor Ensor immers het uitgelezen middel om de toeschouwer tot een gelukzalige vervoering te brengen.

Klare taal

Het Stilleven

Ensor schilderde vooral mooie stillevens. Een stilleven is een schilderij van dingen die niet leven.

Ensor vindt dat hij in een stilleven goed met kleuren kan spelen. Hij probeert de juiste kleuren naast elkaar te zetten. Hij wil graag dat de mensen die naar zijn schilderijen kijken, gelukkig worden.

Museumtekst

12. Het Ensor Research Project

In 2013 startte het Koninklijk Museum Antwerpen met het Ensor Research Project waarin onder meer met behulp van geavanceerde beeldtechnieken Ensors creatieve processen worden bestudeerd. Tot nog toe werden de schilderijenverzamelingen van het KMSKA, Mu.ZEE, het MSK Gent en een privéverzameling onderzocht. In de nieuwe Ensor-presentatie worden de eerste, tussentijdse resultaten van dit onderzoek voorgesteld.”

Klare taal

Het Ensor Research Project.

Vanaf 2013 onderzoekt het Koninklijk Museum Antwerpen het werk van Ensor. Het heet het Ensor Research Project. Ze willen weten hoe Ensor zo creatief kon denken. Ze gebruiken hiervoor de nieuwste manieren om beelden te bekijken. Ze bekijken de geschilderijen van Ensor van

I KMSKA

I MuZee

I MSK Gent

I Iemand die schilderijen heeft.

Er zijn al een paar resultaten. Die resultaten worden getoond in een presentatie.

